

ГРЕНЛАНДСЬКА КРИЗА ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ І ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Леонід Літра,
старший аналітик, Центр «Нова Європа»,
запрошений аналітик, ECFR

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

Центр «Нова Європа»
Київ

Аналітичний коментар підготовлено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Матеріал відображає позицію автора і не обов'язково збігається з позицією Міжнародного фонду «Відродження».

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

Центр «Нова Європа»
Київ

ГРЕНЛАНДСЬКА КРИЗА ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ І ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Леонід Літра,

старший аналітик, Центр "Нова Європа",
запрошений аналітик, ECFR

Січень, 2026

Спроба Сполучених Штатів взяти Гренландію під свій контроль викликала шок у трансатлантичному альянсі, спровокувавши безпрецедентний розлом, який загрожує зруйнувати десятиліття дипломатичної співпраці. Цей крок, чим би він не закінчився, одразу дестабілізує геополітичну ситуацію, що безпосередньо ставить під загрозу оборону України проти Росії та змушує Європу кардинально переоцінити свою архітектуру безпеки та відносини зі своїм головним союзником.

РЕЗЮМЕ

Американські дії щодо Гренландії представляють критичну точку зламу, що серйозно послаблює трансатлантичну єдність і мимоволі легітимізує агресивні територіальні претензії ворожих держав, до того ж відтягуючи критично важливу допомогу від України. Цей розрив вимагає фундаментального перегляду безпекових парадигм, змушуючи Європу та Україну розглянути можливість створення більш самодостатньої архітектури оборони. Хоча дипломатичне врегулювання гренландського питання є найбажанішим сценарієм, довготривалі наслідки вимагають стратегічного повороту в бік європейського лідерства у сфері континентальної безпеки з огляду на те, що традиційна роль США як гаранта більше не є надійною.

КОЛАПС ЄДНОСТІ ЗАХОДУ ТА ПОСИЛЕННЯ ВОРОГІВ

Безпрецедентний крок США щодо Гренландії — чи то купівля, чи примусова анексія — став додатковим дестабілізаційним чинником і в без того крихкий глобальний порядок. Хоча конкретні механізми можливого контролю над островом залишаються незрозумілими, геополітичний шок відчувся відразу. Це рішення не лише відображає двосторонню суперечку між Вашингтоном та Копенгагеном — воно означає потенційний колапс трансатлантичної єдності, яка визначала глобальну безпеку десятиліттями.

Намір США поставити під сумнів територіальну цілісність союзника по НАТО безпосередньо впливає на здатність України захищатися від Росії, що кардинально змінює розклад сил у війні. Незалежно від результату щодо Гренландії, наслідки для України й, значною мірою, для Європи будуть негативними, руйнівними та, ймовірно, тривалими.

Історично, єдність США та Європи формувала найбільш потужний геополітичний блок. Разом НАТО, ЄС та їхні союзники охоплюють майже 60% глобального ВВП та володіють незрівнянними військовими спроможностями. Фактично не існувало жодного питання, у якому сукупну політичну волю США та ЄС могла б переважити будь-яка інша потуга. Донедавна російську збройну агресію вдавалося стримувати передусім завдяки неймовірній пожертві українського народу, підкріпленій непохитною солідарністю Заходу. Однак відсутність єдиного голосу на Заході вже спричинила значні збої в ефективності політики стримування Росії. Перший рік нової адміністрації Трампа виявився надзвичайно бурхливим у відносинах з Європою — його характерною рисою стала транзакційна дипломатія, яка часто розглядає союзників як суперників.

Послаблення координації надало Росії золоту можливість перехопити дипломатичну ініціативу, дозволивши Москві ефективно застосувати стратегію «розділяй і володарюй», використовуючи зростаючий розрив між Вашингтоном і Брюсселем.

Принципово важливо, що прагнення США прибрати до рук Гренландію мимоволі легітимізує наратив Кремля щодо вторгнення в Україну. **Висуваючи аргумент про те, що велика держава може анексувати території з «міркувань власної безпеки», Вашингтон віддзеркалює логіку Володимира Путіна, яку він використав для виправдання вторгнення в Україну.** Такий зсув створює небезпечну моральну еквівалентність, де Росія є не державою-злочинцем, що порушує міжнародне право, а раціональним гравцем, що поводить саме так, як може поводитись країна з військовими можливостями. Це фактично нівелює моральну перевагу Заходу. Ба більше, **такий розвиток подій дає Росії потужний психологічний імпульс для продовження війни, підсилюючи думку «у кого сила, у того і правда».** Така зміна створює середовище вседозволеності для інших ревізіоністських сил; якщо США не зважають на суверенітет власного союзника з міркувань безпеки, стає дуже важко опонувати можливим китайським амбіціям щодо Тайваню, які можуть обґрунтовуватися подібними тезами про «життєво важливу безпеку». У цій новій реальності міжнародне право та моральні аргументи виглядають повністю знеціненими.

ЗМІЩЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ФОКУСА ТА ВІЙСЬКОВОЇ ДОПОМОГИ

Наявна ситуація не лише підриває базові засади альянсу — вона створює значну, відчутну проблему для збереження уваги Заходу до надання допомоги Україні в її самообороні. Ми вже бачили, як війна в Газі та ескалація між Ізраїлем та Іраном спричинили відтягування світової уваги від Східної Європи.

Однак питання Гренландії загрожує змістити фокус від України більше, ніж будь-який інший конфлікт. Оскільки цей конфлікт зачіпає суть внутрішньої згуртованості НАТО, його політичний вплив буде набагато сильнішим і дезорієнтуючим, ніж вплив зовнішніх криз.

Європа — ключовий надавач допомоги Україні останні декілька років, вона суттєво посилила свою підтримку за останній рік. Однак гренландська криза змусить європейські столиці приділяти менше уваги Україні й більше — власній безпосередній територіальній

безпеці. Хоча оборона України є невід'ємною частиною європейської безпеки, загроза анексії суверенної європейської території союзником створює безпекову дилему зовсім іншого рівня. Оскільки адміністрація Трампа оголосила про запровадження мит на європейські країни, які підтримують Данію у відстоюванні принципів територіальної цілісності, **практично неможливо уявити ефективну координацію дій лідерами США та Європи щодо України. У цих умовах Україні доведеться боротися за збереження уваги Європи щонайменше на такому ж рівні.**

Така напруженість — взаємні мита, дипломатичні образи та відсутність стратегічної координації — неминуче матиме наслідки для практичних аспектів військової підтримки. Минулого тижня Президент Володимир Зеленський звертався до країн-партнерів із закликом зробити нові внески до ініціативи НАТО PURL. Цей критично важливий механізм дає змогу відправляти американську зброю в Україну за схемою фінансування з боку країн-партнерів, переважно європейських.

PURL став успішною гібридною моделлю, яка надала Україні доступ до особливих спроможностей, які наявні лише в США — від перехоплювачів для системи Patriot до снарядів для HIMARS. Однак у нинішньому політичному кліматі цей механізм значною мірою приречений.

Важко уявити ситуацію, що будь-яка країна ЄС погодиться на нові фінансові внески до PURL — по суті субсидуючи оборонну промисловість США — в той момент, коли президент Трамп просуває ідею анексії Гренландії та накладає каральні мита. Відхід України від американського ланцюга постачання зброї почався не сьогодні — це стало помітно ще за адміністрації Байдена, коли партійні суперечки затримували пакети підтримки. Але за нинішньої адміністрації швидкість і масштаби відходу були сильно недооцінені. За таких умов стає цілком імовірним, що європейські країни відмовляться купувати американську зброю для підтримки України, натомість вирішивши інвестувати у власні промислові бази.

Наслідки для України будуть вкрай негативними, що послабить її здатність протистояти російським атакам у коротко- та середньостроковій перспективі.

ПЕРЕГЛЯД МАЙБУТНЬОГО: АРХІТЕКТУРА МАЙБУТНЬОГО В ЄВРОПІ БЕЗ США?

Поточна суперечка між США та ЄС має далекосяжні наслідки для будь-якого мирного врегулювання між Україною та РФ. США давно й небезпідставно вважалися ключовим гравцем у питанні надання чітких гарантій безпеки для України. Європейські лідери неодноразово докладали значних зусиль, щоб залучити адміністрацію Трампа до цього процесу, часто змушені «ковтати гіркі пігулки». Прийняття несправедливих торговельних угод було лише одним із прикладів, коли ЄС відступав на крок назад задля збереження трансатлантичної єдності. Україна діяла так само: угода про критично важливі мінерали та різні поступки, зроблені в процесі переговорів — без отримання жодної взаємної поступки з боку Росії — були спрямовані на те, щоб США залишалися залученими та відданими цій справі.

Але ціна залученості Сполучених Штатів стає непомірно високою для Європи та України. Українське керівництво навряд чи колись передбачало сценарій, де вони будуть змушені обирати між США та Європою, або що поступки будуть призводити лише до вимог подальших поступок, аби втримати США «на нашому боці». Такий транзакційний характер відносин більше не слугує меті стримування Росії або зміцнення європейської безпеки.

Україна, безперечно, є європейською державою, і вона буде на боці Європи не тільки тому, що ЄС уособлює її найнадійніших майбутніх партнерів, але й тому, що Київ не має жодних моральних аргументів, щоб вчинити інакше.

Відтак розгляд гарантій безпеки без участі США — яким би болісним і складним для уявлення це не було — має стати основним сценарієм стратегічного планування. Після того як адміністрація США продемонструвала наміри отримати контроль над територією іншого члена НАТО, мало підстав вірити, що вони серйозно ставитимуться до виконання Статті 5 або будь-яких інших зобов'язань щодо безпеки України — навіть після того, як хтось на кшталт Дмитрієва запропонує США вигідну угоду, яка дозволить адміністрації заробити мільярди на рідкоземельних або подібних ресурсах.

Потрібно бути готовими до цього похмурого сценарію, навіть якщо США та ЄС зрештою знайдуть цивілізоване рішення щодо Гренландії.

Напруженість можна було б зняти, якби США очолили місію НАТО в Гренландії, а не прагнули отримати права власності.

Це надало б Вашингтону контроль над безпековою ситуацією в регіоні та дало б чітке розуміння, що безпекові інтереси США задовольняються в межах Альянсу. **Україна могла б навіть зробити значний внесок у таку місію, особливо в операціях з використанням безпілотників, де українські військові продемонстрували виняткові навички.** Але доки такий компроміс не буде досягнутий, Європа й Україна повинні готуватися до самостійних дій, усвідомлюючи, що ера Сполучених Штатів як гаранта безпеки може добігати кінця.

 <http://neweurope.org.ua/>
 info@neweurope.org.ua
 <https://www.facebook.com/NECUkraine/>
 https://twitter.com/NEC_Ukraine